

Література:

1. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие // Новое в лингвистике – Вып. VI. Языковые контакты. – М.: Прогресс, 1972. – С. 25 – 60.
2. Дешеріев Ю. Д. Проблема создания системы билингвистических понятий и вопросы методики ее применения в исследовании // Методы билингвистических исследований. – 1976. – С. 20 – 33.
3. Зайцева Г. Л. Жест и слово: научные и методические статьи. – М., 2006. – 625с.
4. Жестова мова й сучасність / [зб. наук.праць / гол.ред. В.В.Засенко]. – Вып.5 – К., 2010. – С. 295
5. Русакович І. К. Теоретичні і прикладні аспекти проблеми полілінгвальної підготовки дітей з порушеннями слуху / [зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака]. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 462 с. – (Серія: соціально-педагогічна, вип. XII.)
6. Grosjean F. Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982.

ISSN 1606-0566. 262: 376. 015. 3 [1] – 053. 6

Рецензент:
Гудим І.М.,
кандидат педагогічних наук,

**ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З
ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ**

*Вадим Кобильченко
м. Київ*

У статті розкрито особливості психоемоційного статусу батьків дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Проаналізовано проблеми взаємостосунків у родині та соціумі та запропоновано шляхи психологічного супроводу.

Ключові слова: батьки дітей з вадами психофізичного розвитку, психологічний супровід

**ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ
ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ПСИХОФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ**

В статье раскрыты особенности психоэмоционального статуса родителей детей с нарушениями психофизического развития. Проанализированы проблемы взаимоотношений в семье и социуме, предлагаются пути психологического сопровождения.

Ключевые слова: родители детей с нарушениями психофизического развития, психологическое сопровождение

**PROBLEM PSYCHOLOGICAL SUPPORT PARENTS OF CHILDREN WITH
PSYCHOPHYSICAL VIOLATION**

In article features of the psychoemotional status of parents of children with infringements of psychophysical development reveal, problems of mutual relations in a family and society are analyzed, ways of psychological support are offered.

Keywords: Parents of children with infringements of psychophysical development, psychological support

Сім'я – явище соціокультурне. Ми виходимо з того, що сім'я – це певна соціальна система, яка є системою відкритою й перебуває у тісній постійній взаємодії з навколишнім світом. Тобто, сім'я – це група людей, пов'язана найбільшим місцем проживання, спільним господарством, а головне – взаємостосунками.

Сімейні взаємини є одним з основних факторів формування психічного здоров'я дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Сім'я допомагає дитині адаптуватися в суспільстві, а створення комфортної обстановки в родині дозволяє дитині не відчувати свою неадекватність.

Сімейний мікроклімат залежить від багатьох факторів: коли і як батьки дізналися про неповноцінність дитини, тип реакції на цю новину, від розміру сім'ї, її соціально-економічного та освітнього статусу, амбіцій, морально-психологічної атмосфери та здоров'я її членів.

Народження в сім'ї дитини з порушеннями в розвитку – проблема, яка охоплює усі сторони життя, викликає сильні емоційні переживання батьків та їх найближчих родичів.

Батьки інколи одразу ж відмовляються від дитини або намагаються на певний час влаштувати її в медичний стаціонар, не враховуючи тієї великої користі, яку дитині може дати сімейне виховання.

Зазвичай, батьки свої мрії про успіх і щастя переносять на дітей, нерідко через них вони намагаються реалізувати власні нездійсненні прагнення. Неповноцінна дитина опиняється геть несподіваним для цього засобом. Не бачачи можливості реалізувати свої амбіції, батьки не можуть помітити наявні успіхи дитини й допомогти їй удосконалити свої можливості для соціальної адаптації. Людське прагнення до душевного контакту не може бути повністю реалізованим. Батькам хочеться в дитині шанувати душевну близькість і розуміння. Ці очікування є марними через відносну нездатність дитини з порушеннями психофізичного розвитку до спілкування. Усвідомлюючи усі труднощі контакту з дитиною, у батьків нерідко виникає відчуження до неї, що позбавляє дитину такої потрібної для неї емоційної підтримки.

Не часто людям вдається здійснити свої дитячі та юнацькі мрії в професійному плані, стати значими постажами в соціумі. У цьому випадку у них може з'явитися прагнення надолужити це у сім'ї, посівши у ній значущу позицію, виконуючи роль чоловіка, жінки. Зазвичай батьки намагаються передбачити майбутнє власної дитини, з піднесенням очікуючи такі події, як вступ до школи, успіхи в ній, в спорті, думують про одруження, професійні успіхи сина або доньки. Зрозуміло, що батьки підтримують позитивну орієнтацію на майбутнє.

Раптове руйнування усіх надій, нездатність до виконання батьківських ролей відповідно до власного ідеалу при появі в сім'ї неповноцінної дитини може привести деяких із них до думки про власну нікчемність. У них згасав стимул до життя, зникає його сенс, і вони дійсно перестають сумлінно виконувати свої батьківські обов'язки.

Сім'я, в якій народилася неповноцінна дитина, бачить її майбутнє в чорних фарбах. Батьки справедливо побоюються, що їхню дитину очікують психічні травми через упереджене ставлення до неї з боку здорових людей, неможливість навчатись у звичайній школі, через неуспішність в навчанні, а згодом – неможливість працювати, жити незалежним життям, приреченість на соціальну ізоляцію й самотність. В їх розумінні, майбутнє не несе їм нічого доброго, і тоді вони починають жити минулим, змінивши оптимістичне ставлення до життя на песимістичне, даючи дитині набагато менше того, чого вони могли б їй дати. Якщо ця дитина – сина дитина у

сім'ї, батьки окрім всього ще можуть побоюватись про кінець власного роду, економіки зазвичай бачать своє продовження в онуках.

Психічний недорозвиток дитини зумовлює виникнення тривоги, тривожних реакцій, неадекватних реакцій на ситуації. Батьки не можуть відійти від думки про те, що їх дитина може бути шкідливо похворана, і що вони нічого з цим не зможуть вдіяти. Через такі думки батьки не можуть зробити необхідні зусилля для лікування дитини та піклування про неї.

Іноді хтось із батьків, дізнавшись про народження неповноцінної дитини, задає собі питання: "Чому саме у мене?". У своїх важких пошуках відповіді на це запитання батьки думають про свою можливу провину, виправданість у цьому себе або один одного. Щоб згладити свою провинність, батьки починають посилено опікуватись дитиною, проявляючи її активності, що згодом призводить до її соціальної адаптації. Інколи, поведінка батьків може мати асоціального характер, вони вимагають від суспільства компенсації за свої страждання, публічно відмовляються від своїх батьківських зобов'язань, наполягаючи на тому, щоб суспільству виховував їхню дитину і позбавив її від усіх її недоліків.

Дефект дитини може інтерпретуватись як власна неповноцінність, особливо в разі, якщо хтось із батьків ототожнює себе з нею. Саме через це проявляють життєві цілі. Втративши впевненість у собі, батьки не можуть здійснювати правильний догляд за дитиною, використовувати навіть відомі їм методи виховання, губляться при кожному новому прояві дефекту.

Батьки, які передчувають людську зневагу, жалість або подив оточуючих, втрату свого соціального престижу, починають більше уваги приділяти тому, щоб дитина краще виглядала на людях, або зовсім ховануть її від людського ока.

У такій боротьбі за зовнішнє враження батьки можуть просто забути про реальні потреби дитини. Одночасне переживання батьками любові та відрази до власної неповноцінної дитини може виявлятися або у гіперопіці, або у повній байдужості до дитини.

Постійне почуття горя зумовлене тим, що більшість батьків розчаровані в своїй дитині і страхаються її майбутнього. Для деяких батьків медичний діагноз є аналогічним смерті дитини, що й викликає почуття горя, яке посилюється при втраті улюбленої істоти. В стані відчаю батьки не можуть приділити дитині належної уваги. Вони або паралізовані власними переживаннями, або не бачать жодної перспективи у піклуванні про дитину з певними фізичними та психічними недоліками. І в тому, і в іншому випадку дитина замість посиленого піклування і уважного виховання отримує недостатню увагу або й зовсім нічого, у зв'язку з чим її стан може тільки погіршуватись.

Іноді один із батьків приймає на себе роль мученика й жертвує усім заради власної дитини, яка стає фокусом усіх батьківських устремлень на протиположні інтересам інших членів сім'ї. Це може призвести до порушення внутрішніх стосунків, включаючи конфлікти між батьками та батьками з

іншими дітьми в родині. Неповноцінна дитина опиняється причиною обопільних дорікань та критики. Як правило, у такій ситуації дитині з порушеннями психфізичного розвитку не краще, тому що надмірна опіка проявляє себе в тому, що за дитину усе роблять, не дозволяючи їй випробувати власні сили й удосконалити свої вміння.

Інколи батьки гостро переживають критику на адресу неповноцінної дитини й реагують на це войовничо. В крайніх випадках вони відкидають сам факт дефекту, виправдовують недоліки в розвитку дитини, що в кінцевому результаті призводить до появи невротичних реакцій на життєві труднощі.

Особливо важко буває батькам, коли у дитини окрім функціональних порушень спостерігаються зовнішні дефекти. Виникає страх перед народженням іншої хворої дитини (особливо якщо дитина з порушеннями психфізичного розвитку є першою у сім'ї), часто мати покладає на себе або на інших членів сім'ї усю провину за народження хворої дитини, намагається компенсувати її підвищеною увагою до дитини, свідомо чи несвідомо обмежує коло її спілкування зі здоровими однолітками. Як правило, батько дитини, також гостро відчуває провину за народження "неповноцінної" дитини, інколи почувастся "покинутим", що нерідко призводить до розлучень.

Ускладнення, що виникають на шляху досягнення психологічно значущих цілей у таких сім'ях призводять до погіршення загального самопочуття, виникнення різноманітних нервово-психічних порушень (реактивні стани, депресії, істеричні реакції тощо), що в свою чергу, як правило, призводять до порушень у соціальних (перш за все сімейних) стосунках.

У батьків складаються хибні уявлення про можливість дитини, виникають неправильні стратегії виховання (байдужість або гіперопіка). Усі ці прояви є наслідком дії фрустраційної ситуації, у якій опинилась сім'я, певним психологічним захистом від неї. Коло батьківського спілкування суттєво звужується, відбувається психологічна концентрація на власних проблемах, нерідко спостерігається конфронтація з навчальним закладом.

Ступінь прояву соціальної дезадаптації сім'ї залежить не тільки від складності дефекту та його наслідків в психфізичному розвитку дитини, але й від ціннісних орієнтацій батьків, їх ставлення до проблем розвитку дитини з вадами психфізичного розвитку та прогнозування можливих перспектив.

Однак, неможливо досягнути успіху в корекційній роботі, психологічній допомозі дитині зі складним дефектом без правильного розуміння цієї проблеми сім'єю.

Створення сприятливого психоемоційного клімату в родині дітей із порушенням зором вимагає озброєння батьків знаннями по віковій та спеціальній психології.

В процесі неперервного психологічного супроводу батьків шкільний психолог має завдання обговорювати й розвивати батьківське ставлення до навчання та виховання дітей, особливостей роботи педагогів, адміністрації

навчального закладу, що дозволить зблизити смислові позиції усіх учасників соціальної взаємодії з метою пошуку варіантів вирішення конфліктів, які час від часу провокуються педагогічними ситуаціями.

Перед психологічним супроводом батьків дітей з порушенням зором мають наступні завдання:

формування позитивної самооцінки батьків, зняття тривожності; розвиток умінь самоаналізу і подолання психологічних бар'єрів, що стоять на перешкоді повноцінному самовираженню;

формування позитивних установок у свідомості батьків;

оптимізація відносин у системі "батьки-діти", "батьки-педагоги";

гармонізація подружніх відносин;

формування навичок адекватного спілкування з навколишнім світом, розквалітовання комунікативної поведінки.

Якості результату психологічного супроводу має прогнозуватись позитивна динаміка в плані розвитку демократичного стилю спілкування батьків із дитиною, зміна ставлення батьків до можливого міжособистісного конфлікту. Стає можливим ставлення до конфлікту як до протиріччя, що потребує конструктивного розв'язання через продуктивне спілкування з іншими учасниками соціальної взаємодії в межах навчально-виховного процесу. Проявляється це в якості поступового переходу від емоційно-деструктивних тенденцій щодо вирішення актуальних педагогічних проблем до конструктивних устремлень, гармонійних стосунків з іншими членами соціальної взаємодії.

Література:

1. Варга А.Я. Структура і типи родительського отношения. – М., 1986.
2. Вишникот Д.В. Разговор с родителями. – М.: Независимая фирма "Класс", 1994.
3. Дементьева И.Ф. Семья и воспитание. Жизнедеятельность семьи: тенденции и проблемы. – М., 1990.
4. Дружинин В.Н. Психология семьи. – Екатеринбург, 2000.
5. Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.